

Baas in eigen bos

Lotte Stegeman [kinderboekenschrijfster en natuurverwonderaar; lottestekst@gmail.com]

▲ Op gepaste afstand fotografeert Lotte een bruine beer in Alaska. (archief Lotte Stegeman)

wie een of twee gidsen). Als een amoëbe trekt dat clubje mensen door het landschap. Niemand verlaat de rij. De tientallen beren laten het sliertje mens links liggen. Ze hebben ze nooit geassocieerd met eten of gevaar.

Acht jaar ervoor, toen ik van Florida naar Alaska fietste, ontstond mijn idee om een kinderboek over beren te schrijven. Regelmatig werd ik voor ze gewaarschuwd. Passanten vroegen of ik een 'death wish' had. Het wemelde van de waarschuwborden, met teksten als '*All bears are dangerous, please stay in your vehicle*'. Ik was bang. Hard zingend zat ik op mijn fiets, mijn berenspray in de aanslag. Maar ergens in de vierde maand van de reis kwam ik de eerste van tien oogverblindende beren tegen. Ze stond in de berm bloemetjes te eten en ik was verkocht. Hoe meer ik na die reis leerde over beren – alle acht soorten die er op aarde rondlopen – hoe meer ik me bewust was van het feit dat de dieren dan wel wereldberoemd zijn, maar dat maar weinig mensen ze snappen. Zo is een beer voor de een een schattig en aaibaar knuffeldier, en voor de ander een bloeddorstig monster. Zoals zo vaak ligt de waarheid in het midden.

Hooguit drie meter ben ik van ze verwijderd. Ik hoor hun poten over de rivierbedding gaan. Ik zie hoe de wind hun glanzende vacht vol waterdruppels laat opwaaien. En ik voel geen greintje angst. Met acht andere mensen zit ik op een kiezelstrandje aan een rivier die uitmondt in Cook Inlet, een baai in de Golf van Alaska. Muisstil kijken we naar de mooiste natuurscène denkbaar. Het toneel is bevolkt door bruine beren. Moeders met jongen, variërend van een tot drie stuks, mannen in hun eentje, en vaak vergezeld door een Amerikaanse zeearend. Ze vissen naar restjes zalm. De winter is in aantocht en hoe dikker een beer zijn hol in gaat, hoe beter. Gelukkig ziet het jonge beertje voor mijn neus er geruststellend dik uit.

ne beren. Aangesloten van de door mensen bewoonde wereld zijn ze hun wilde zelf. Er komen al meer dan vijftig jaar mensen, maar nooit meer dan tien tegelijk (onder

▲ Een lippenbeer met jong. (Marieke ten Berge)

Beren

In augustus 2024 kampeerde ik in McNeil River State Game Sanctuary and Refuge in Alaska. Elke zomer leven er veel wilde brui-

▲ Een bruine beer met jongen op zoek naar vis. McNeil River, Alaska. (Lotte Stegeman)

Ongenuanceerd

Als je een boek over beren schrijft, springt elk nieuwsbericht over ze in het oog. En dan valt op hoe ongenueanceerd en overvloedig veel media berichten over een zo zeldzaam verschijnsel: berenaanvallen. Want ja, ze komen voor. Sommige beersoorten kunnen behoorlijk gevaarlijk zijn. Maar een hoop externe factoren zijn van invloed op de kans dat het misgaat. Door de fors uitdijende menselijke populatie, het verdwijnen van leefgebied van wilde dieren en klimaatverandering komen wilde dieren en mensen elkaar vaker tegen. Dat dit vaker tot aanvaringen zal leiden, is aannemelijk. Maar dat berenaanvallen toch echt een zeldzaamheid kunnen blijven ook. Cijfers spreken boekdelen. Jaarlijks sterven wereldwijd tussen de 700.000 en 800.000 mensen aan een muggenbeet en worden zo'n 475.000 mensen vermoord door een medemens (UNODC 2019, WHO 2024), met ópzet dus. Als je alle mens-beer aanvaringen optelt met dodelijke afloop voor de mens en vaak ook voor die beer, kom je jaarlijks vermoedelijk niet boven de 40 uit. Natuurlijk, er zijn meer mensen en muggen dan beren, maar dat verandert niets aan de cijfers: de kans dat een mens omkomt door een botsing met een beer is vrijwel nihil. De lippenbeer die onder meer in India leeft, heeft nog de meeste jaarlijkse dodelijke slachtoffers op zijn naam: zo'n 12. In Noord-Amerika leven zo'n 750.000 zwarte beren, jaarlijks verantwoordelijk voor minder dan 1 dode. Aanvaringen tussen in totaal 200.000 bruine beren en mensen zorgen voor zo'n 6 menselijke doden. Een ijsbeer is er goed toe in staat, maar doodt in praktijk ook zelden een mens. Toch, blijkt onder meer uit een publicatie in Nature (Bombieri *et al.* 2019) is de media-aandacht voor berenaanvallen aanzienlijk, wat kan leiden tot overschatting van gevaar en een negatieve houding ten opzichte van beren.

Old habits

Met de juiste kennis en gepast gedrag zijn ze in veel gevallen bovendien te vermijden.

Denk aan adviezen als 'ga in berengebied niet in je eentje op pad', 'maak er herrie', 'voer ze niet, want dan gaan ze mensen associëren met eten' en 'bescherm hun bos'. In de Noord-Amerika werden mensen door schade en schande wijzer. Rond 1915 ontdekten nationale parken dat beren publiekstrekkingen zijn. Er werden berenbuffetten gecreëerd om toeristen op hun wenken te bedienen. Tijdens voedermomenten vergaapten ze zich aan het schouwspel. Alles wat mis kon gaan, ging mis. Een beer is geen labrador. En dus werd soms een mens aangevallen, waarop de beer in kwestie vaak werd doodgeschoten. Het duurde tot de jaren zestig voor de parken stopten met voedermomenten, maar de beren waren al gewend aan menseneten. Tot in deze eeuw scharrelden ze dus in parken als Yosemite rond bij parkeerplaatsen, afvalbakken en tenten. Ze braken jaarlijks honderden auto's open. Inmiddels zijn berenwerende prullenbakken de norm en houden kampeers hun eten buiten hun tent. Maar *old habits die hard*. In woonwijken en op populaire toeristenbestemmingen in berengebieden worden nog steeds elk jaar honderden beren bij vuilnisbakken gesignaleerd.

Ook in Europa leven wilde beren, met aanzienlijke populaties in onder meer Scandinavië en de Karpaten en kleine in de Alpen, Italië en de Pyreneeën. Sommige landen waar beren en mensen elkaars pad vaker kruisen, zouden er goed aan doen af te kijken bij de Amerikanen. Zo neemt in Roemenië het aantal aanvaringen tussen bruine beren en de bevolking toe. De

▲ Ook de reuzenpanda is een echte beer. (Marieke ten Berge)

berenpopulatie is er gegroeid, en groot-schalige houtkap drijft de dieren dicht naar bewoond gebied toe. Vuilnis ligt er in veel dorpen nog voor het grijpen, en de beroemde Transfăgărăsan bergweg doet dienst als trekpleister voor toeristen die vanuit de raampjes van hun auto snacks gooien naar bedelende bruine bermberen.

Vreedzaam

Van de acht berensoorten op de wereld staan er zes onder druk. Door ons handelen leven we steeds dichterbij wilde dieren. Het zou toch mooi zijn als we een manier vinden om vreedzaam naast elkaar te bestaan. De gemiddelde beer is zelden uit op conflict. Help hem verborgen te blijven, voor zijn bestwil en de onze. Daar aan die rivier in Alaska zijn beren eigen baas, en past onze soort zich aan. Geen bruine beer die er in die constructie ooit een mens aanviel. ◀

Bronnen

Bombieri, G., Naves, J., Penteriani, V. *et al.* 2019 - Brown bear attacks on humans: a worldwide perspective – Scientific Reports 9, 8573 - <https://doi.org/10.1038/s41598-019-44341-w>
UNODC 2019 - Global Study on Homicide 2019 – Vienna
World Health Organisation 2024 - Vector-borne diseases – [geraadpleegd op 23 mei 2025] - <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/vector-borne-diseases>

WIJ, BEREN – EINDELIJK ONS ECHTE VERHAAL

Lotte Stegeman en Marieke ten Berge (illustraties) maakten samen *Wij, beren – eindelijk ons echte verhaal*. Van 1 juni tot en met 30 november is de gelijknamige tentoonstelling bij het boek te zien in Het Natuurhistorisch. En te koop in de Museumwinkel.

